

Usuwanie nielegalnie składowanych odpadów niebezpiecznych

Od 1 stycznia 2019 r. do 29 lipca 2022 r.

Najwyższa Izba Kontroli

Warszawa, lipiec 2023 r.

01 Dlaczego podjęliśmy kontrolę?

- Odpady niebezpieczne zalegające w miejscach nieprzeznaczonych do ich składowania stanowią poważne zagrożenie dla zdrowia ludzi i dla środowiska.
- Z szacunkowych danych Inspekcji Ochrony Środowiska (I połowa 2022 r.) wynika, że liczba ujawnionych miejsc nielegalnego deponowania odpadów niebezpiecznych w okresie objętym kontrolą wynosiła od 76 do 132 przypadków rocznie.
- Powyższe dane nie odzwierciedlają rzeczywistej skali problemu, gdyż z uwagi na brak obowiązku zgłaszania (np. przez gminy) tego rodzaju przypadków, ani Inspekcja Ochrony Środowiska, ani też Ministerstwo Klimatu i Środowiska nie dysponują rzetelną wiedzą w tym zakresie.

02 Co kontrolowaliśmy?

Czy działania w celu eliminowania zagrożeń spowodowanych składowaniem lub magazynowaniem odpadów niebezpiecznych w miejscach do tego nieprzeznaczonych były prawidłowe i skuteczne?

W szczególności:

- Czy gminy i nadleśnictwa podejmowały rzetelne i skuteczne działania mające na celu ograniczenie powstawania miejsc nielegalnego składowania lub magazynowania odpadów niebezpiecznych na swoim terenie?
- Czy w przypadku wystąpienia na terenie gminy lub nadleśnictwa odpadów niebezpiecznych w miejscu do tego nieprzeznaczonym jednostki te prowadziły w sposób rzetelny i skuteczny działania w celu ich usunięcia?
- Czy NFOŚiGW prawidłowo realizował zadania z zakresu finansowania ochrony środowiska poprzez udzielanie finansowego wsparcia na usuwanie odpadów niebezpiecznych z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania?

03 Kogo kontrolowaliśmy?

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie.
- Dziesięć urzędów miast i gmin.
- Pięć nadleśnictw.

Odpady niebezpieczne na terenie kontrolowanych gmin i nadleśnictw

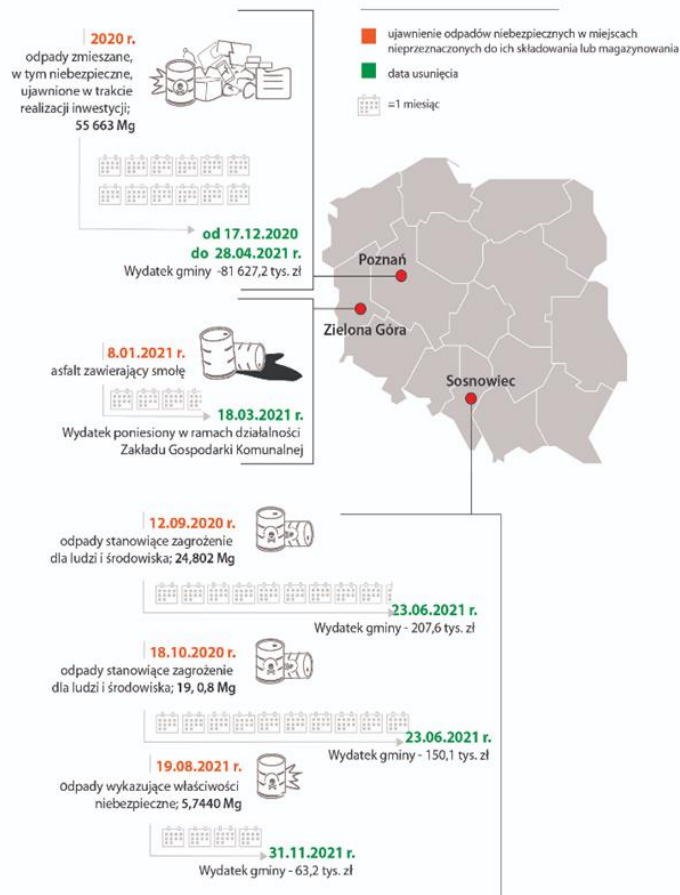

04 Stwierdzony stan

- W latach 2019 – 2022 (do 29 lipca) na terenie skontrolowanych gmin i nadleśnictw ujawniono **58 miejsc** nielegalnego deponowania odpadów niebezpiecznych: 16 w nadleśnictwach, pięć – w nieruchomościach komunalnych, dwa – w nieruchomościach Skarbu Państwa i 35 – w nieruchomościach prywatnych.
- Do zakończenia kontroli NIK odpady zostały usunięte w całości z terenu nadleśnictw i z nieruchomości komunalnych, a z nieruchomości prywatnych usunięto niespełna połowę z nich.
- Gminy i nadleśnictwa podejmowały rzetelne działania w celu zapobiegania nielegalnemu deponowaniu odpadów niebezpiecznych, jednak nie wpłynęło to na ograniczenie występowania porzucania takich odpadów na ich terenie (16 przypadków w 2019 r., dziewięć w 2020 r., 15 w 2021 r. i dziewięć w pierwszym półroczu 2022 r.).

05 Nieruchomości gminne

Usuwanie nielegalnie deponowanych odpadów niebezpiecznych z nieruchomości będących we władaniu gminy.

07 Stwierdzony stan

- W przypadkach stwierdzenia porzuconych odpadów na terenach komunalnych i nadleśnictw podejmowane przez te jednostki działania były prawidłowe oraz skuteczne. Odpady niebezpieczne zostały bezzwłocznie usunięte, odpowiednio na koszt gmin (wynoszący ok. **82 mln zł**) i nadleśnictw (ok. **72 tys. zł**).
- **Działania gmin w celu doprowadzenia do usunięcia nielegalnie deponowanych odpadów niebezpiecznych z nieruchomości prywatnych były w większości przypadków prawidłowe, lecz w nie zawsze skuteczne.**

08 Stwierdzony stan

- Do dnia zakończenia czynności kontrolnych (29 lipca 2022 r.) w prawie jednej trzeciej ujawnionych w okresie objętym kontrolą przypadków porzucenia odpadów niebezpiecznych w miejscach nieprzeznaczonych do ich składowania odpady te pozostawały nieusunięte. Problem ten dotyczył ośmiu z dziesięciu objętych kontrolą gmin.
- W siedmiu przypadkach były to odpady niebezpieczne, których zaleganie w miejscach do tego nieprzeznaczonych zostało stwierdzone przed 2019 r.

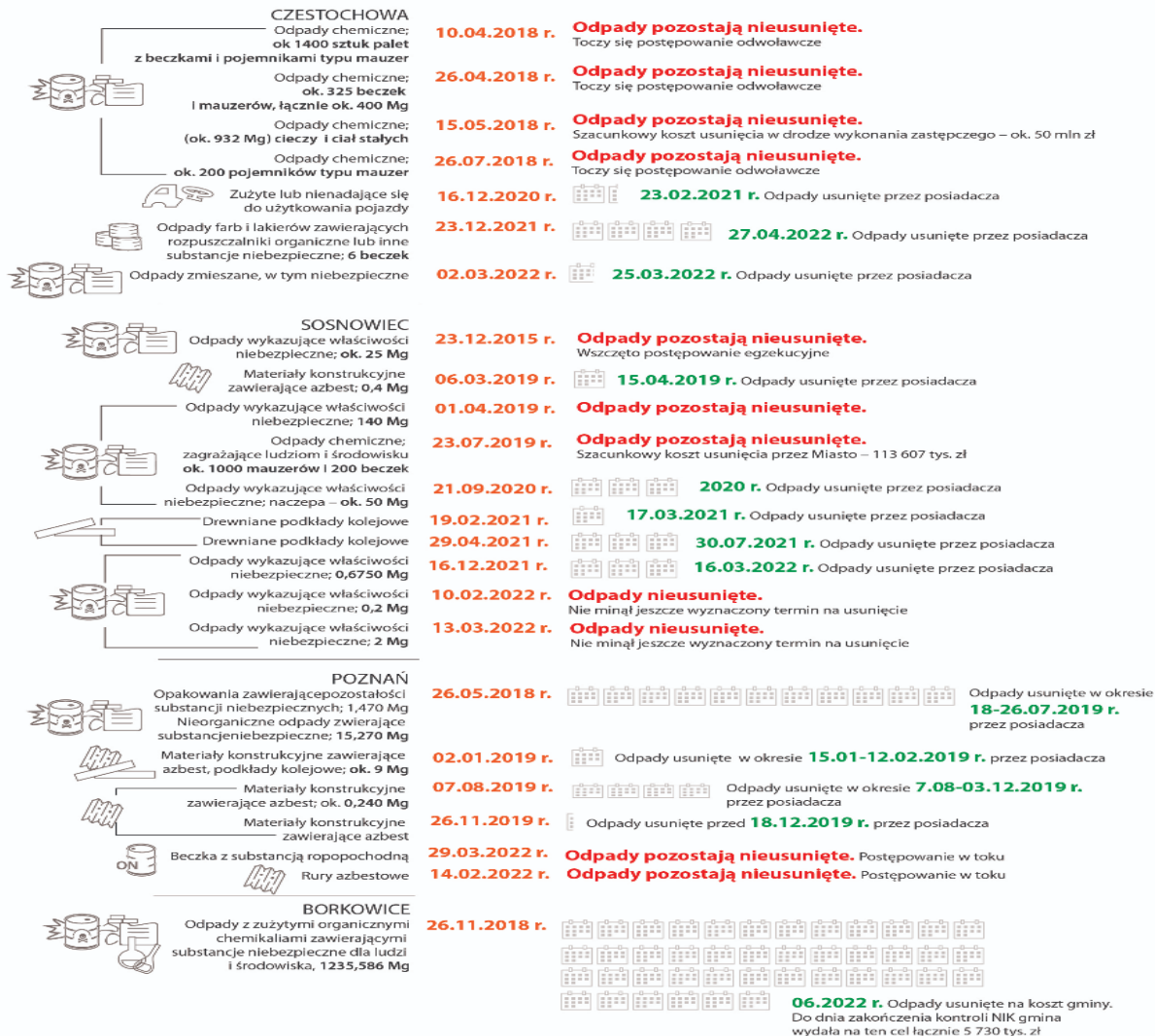
09 Stwierdzony stan

Usuwanie nielegalnie deponowanych odpadów niebezpiecznych z nieruchomości będących we władaniu osób prywatnych lub nieruchomości Skarbu Państwa.

 <p>CHODÓW Substancje rakotwórcze, żrące, toksyczne i łatwopalne; kilkadziesiąt pojemników - ok. 183 m3</p>	<p>24.10.2019 r. Odpady usunięte częściowo 28.05.2020 r. przez posiadacza Większość odpadów jest nadal nieusunięta.</p>
 <p>STRZELCE KRAJEŃSKIE Odpady zawierające azbest; 1,4 Mg Odpady zmieszane, w tym zawierające azbest; na powierzchni 3,30 ha</p>	<p>01.06.2021 r. 1.09.2021 r. Odpady usunięte przez posiadacza 29.06.2022 r. Odpady pozostają nieusunięte.</p>
 <p>ZIELONA GÓRA Głównie substancje ropopochodne; 4180 Mg</p>	<p>2015. Odpady pozostają nieusunięte. Cena najkorzystniejszej oferty w postępowaniu wszczętym 22.10.2021 r. wyniosła 30 923,6 tys. zł</p>
 <p>Zużyte lub nienadające się do użytkowania pojazdy</p>	<p>12.03.2019 r. 30.09.2019 r. Odpady usunięte przez posiadacza</p>
 <p>Materiały konstrukcyjne zawierające azbest</p>	<p>15.06.2020 r. 06.2022 r. Data powzięcia informacji o usunięciu odpadów przez posiadacza.</p>
 <p>Filtry olejowe</p>	<p>07.06.2021 r. 06.2022 r. Data powzięcia informacji o usunięciu odpadów przez posiadacza.</p>
 <p>Materiały konstrukcyjne zawierające azbest</p>	<p>15.07.2021 r. Odpady pozostają nieusunięte.</p>
 <p>Odpady zmieszane</p>	<p>05.2022 r. Odpady pozostają nieusunięte.</p>
 <p>RADZANOWO Odpady chemiczno właściwościach niebezpiecznych dla ludzi i środowiska; 170 1000-litrowych mauzerów i 536 200-litrowych beczek</p>	<p>09.12.2021 r. Odpady pozostają nieusunięte.</p>
 <p>NIEMCE Odpady wykazujące właściwości niebezpieczne; 25 Mg Odpady wykazujące właściwości niebezpieczne; 3,36 Mg</p>	<p>02.11.2019 r. 09.2021 r. Odpady usunięte przez posiadacza 02.11.2019 r. 09.2021 r. Odpady usunięte przez posiadacza</p>
 <p>HORODŁO Mieszanina odpadów, w tym niebezpiecznych, zagrażających życiu i zdrowiu ludzi i środowisku (zdeponowana w wyrobisku po kopalni Strzyżów)</p>	<p>2016. Odpady pozostają nieusunięte.</p>

10 Stwierdzony stan

Usuwanie nielegalnie deponowanych odpadów niebezpiecznych z nieruchomości będących we władaniu osób prywatnych lub nieruchomości Skarbu Państwa.

11 Stwierdzony stan

- **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej** wdrożył programy pn.: *Ochrona powierzchni ziemi* i *Usuwanie porzuconych odpadów*, jednak ustalone zasady i warunki tych programów nie gwarantowały gminom adekwatnego finansowania kosztów usunięcia porzuconych odpadów niebezpiecznych.
- Co więcej, po 18 grudnia 2020 r. Fundusz nie ogłaszał naborów wniosków o dofinansowanie usuwania porzuconych odpadów, oczekując na rekomendacje Ministra Klimatu i Środowiska w zakresie uwarunkowań dla dalszego finansowania przedsięwzięć dotyczących porzuconych odpadów.

12 Stwierdzony stan

Podstawowe bariery skutecznego usuwania nielegalnie deponowanych odpadów niebezpiecznych:

- Nieprecyzyjne przepisy prawa uznające dany podmiot za odpowiedzialny w zakresie usunięcia odpadów niebezpiecznych (trudności w wydaniu przez wójta, burmistrza lub prezydenta decyzji administracyjnej, która nie zostanie uchylona).
- Brak środków finansowych na usunięcie przez gminy odpadów niebezpiecznych (głównie z nieruchomości prywatnych) w przypadku konieczności ich niezwłocznego usunięcia ze względu na zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi lub środowiska.

13 Stwierdzony stan

- W ślad za przekazaniem ustawą o odpadach wójtom, burmistrzom oraz prezydentom miast, we wrześniu 2019 r., obowiązków polegających na usunięciu przez nich odpadów m.in. z nieruchomości prywatnych w przypadku konieczności ich niezwłocznego usunięcia ze względu na zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi lub środowiska nie zapewniono gminom adekwatnych na ten cel środków finansowych, co nie odpowiadało przepisom art. 167 ust. 1 i 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z którymi jednostkom samorządu terytorialnego zapewnia się udział w dochodach publicznych odpowiednio do przypadających im zadań.
- Gminom nie stworzono również możliwości szybkiego pozyskiwania środków z utworzonych m.in. w tym celu funduszy.

14 Stwierdzony stan

Przykłady:

- W **Częstochowie** do usunięcia pozostawało ok. 932 Mg odpadów niebezpiecznych (cieczy i ciał stałych). W przygotowaniu był przetarg na usunięcie odpadów (szacowany koszt **50 mln zł**).
- W **Sosnowcu** od 2019 r. pozostają nieusunięte odpady w dwóch lokalizacjach. W jednym do usunięcia było ok. 1000 pojemników mauzer oraz 200 beczek z odpadami chemicznymi (koszt usunięcia ok. **113 mln zł**). Miasto bezskutecznie występowało do NFOŚiGW, WFOŚiGW oraz Ministra Klimatu i Środowiska o dofinansowanie usunięcia odpadów.
- W Gminie **Chodów** nieusunięte pozostawały znaczne ilości odpadów niebezpiecznych (kilkadziesiąt pojemników z substancjami o właściwościach rakotwórczych, żrących, toksycznych i łatwopalnych). Gmina nie posiadała środków finansowych na ich usunięcie, mimo że odpady te mogą zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi lub środowisku.
- W Gminie **Radzanowo** pozostają nieusunięte odpady, o których Urząd został poinformowany pod koniec 2021 r. Dotyczyło to ok. 170 - 1000-litrowych mauzerów i 526 - 200-litrowych beczek wypełnionych niebezpiecznymi substancjami.
- W **Zielonej Górze** pozostawały nieusunięte odpady zalegające tam od 2015 r. Na dzień zakończenia kontroli nie było wyłonionego wykonawcy usługi ich usunięcia, pomimo przeprowadzonych pięciu postępowań, gdyż koszty oferowanych usług (ok. **30,9 mln zł**) znacznie przewyższały kwotę przewidzianą w budżecie Miasta.

15 Stwierdzony stan

Z uzyskanych w toku kontroli informacji z jednostek niekontrolowanych (urzędów wojewódzkich, urzędów marszałkowskich i 11 gmin, które zwracały się do wojewodów i marszałków województw o wsparcie finansowe w usunięciu odpadów niebezpiecznych) wynikało, że:

- wojewodowie nie udzielali gminom wnioskowanego wsparcia;
- dwa województwa samorządowe (Opolskie i Łódzkie) udzieliło gminom dotacji na usunięcie odpadów niebezpiecznych;
- cztery gminy doprowadziły do usunięcia nielegalnie deponowanych odpadów niebezpiecznych, ponosząc koszty w wysokości ok. **12,5 mln zł.**;
- pozostałe gminy oszacowały potrzeby finansowe w tym zakresie na nie mniej niż **143 mln zł.**

Odpady niebezpieczne w gminach niekontrolowanych

Usunięte w: Kuźni Raciborskiej i Niemodlinie oraz częściowo w Osiecku i Gorlicach

Usuwanie odpadów niebezpiecznych na terenie wybranych nieobjętych kontrolą gmin

17 Ocena ogólna

Działania kontrolowanych jednostek, w szczególności w celu eliminowania zagrożeń, jakie mogą powodować nielegalnie deponowane odpady niebezpieczne dla życia lub zdrowia ludzi lub dla środowiska, mimo że w większości przypadków były prawidłowe, to jednak nie zawsze skuteczne. Obowiązujące w okresie objętym kontrolą rozwiązania prawne i finansowe nie zapewniały niezwłocznego usuwania odpadów niebezpiecznych z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania. Dotyczyło to w szczególności odpadów, w przypadku których zachodziła konieczność natychmiastowej interwencji ze względu na zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi lub środowiska.

Do Ministra Klimatu i Środowiska

Wypracowanie rozwiązań finansowych, prawnych i organizacyjnych niezbędnych do zapewnienia niezwłocznego i skutecznego eliminowania zagrożeń dla życia lub zdrowia ludzi lub środowiska, powodowanych przez nielegalnie deponowane odpady niebezpieczne i przedłożenie Radzie Ministrów propozycji stosownych w tym zakresie zmian legislacyjnych.

Rozwiązania te powinny uwzględniać:

- stworzenie systemu inwentaryzacji nielegalnie deponowanych odpadów niebezpiecznych wraz z ich kwalifikacją pod kątem pilności ich usunięcia ze względu na stopień zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi lub środowiska,

19 Wnioski

- system nadzoru nad prawidłowością usunięcia nielegalnie deponowanych odpadów niebezpiecznych przez ich posiadacza,
- wyznaczenie strategicznego podmiotu odpowiedzialnego za wszystkie działania niezbędne do skutecznego doprowadzenia do usunięcia nielegalnie zdeponowanych odpadów niebezpiecznych w przypadku braku możliwości wyegzekwowania tego obowiązku od posiadacza odpadów,
- wyposażenie ww. podmiotu w instrumenty prawne i środki finansowe konieczne do niezwłocznego usunięcia tych odpadów.

Dziękuję za uwagę

Najwyższa Izba Kontroli